

21.2.2011

Arvoisa kuntaministeri Tölli, Laestadius-suku, seminaariyleisö, hyvät arvovieraat!

Tänään Lars Leevi Laestadiusen kuolemasta tulee kuluneeksi 150 vuotta. Saamelaisille Lars Leevi Laestadius on ristiriitainen hahmo, ei vähiten siksi, että hän oli äitinsä puolelta saamelainen. Laestadiusen herätysliike levisi aikoinaan Suomen, Ruotsin ja Norjan saamelaisalueelle ja usea saamelainen tuli uskonliikkeen kannattajaksi. Vielä nykyäänkin moni saamelainen tunnustaa laestadiolaisuuden opit ja postillat. Laestadius on jättänyt syvän jäljen saamelaiskulttuuriin.

Laestadius, hänen seuraajansa ja kristillisen kirkon papit kadottivat käännytystyöllään lopullisesti saamelaisen muinaisuskon, jota voisi kutsua paremmin maailmankatsomukseksi. Laestadius ammensi saamelaisten muinaisesta maailmankatsomuksesta aineksia saarnoihinsa ja hyödynsi saamelaiskulttuurin tuntemusta käännytystyössään. Muinaisuskosta on jäljellä nykyisin vain katkelmanomaisia tietoja, joita myös itse Laestadius oli tutkijana tallentanut. Saamelaisten oli helppo samaistua hänen opetuksiinsa, olihan niissä saamelaiskulttuurin piirteitä. Laestadiusen opit saivatkin suurta kannatusta saamelaisten parissa. Saamelaisia, heidän maitaan ja omaisuuttaan huijattiin tuolloin viinan ja väkivallan voimalla. Saamelaiset kokivat saavansa tukea ja turvaa raittiudesta saarnaavasta Laestadiuksesta.

Laestadius on tutkijana kerännyt tärkeää tietoa Suomen ja Ruotsin kulttuuriperinteestä ja kasvillisuudesta. Laestadius oli myös saamelaiskirjailija ja kirjoitti piitimen- ja luulajansaameksi. Häntä voisi ehkä kutsua myös kansatieteilijäksi. Laestadiusen rooli kirjailijana ja tutkijana on jäänyt hänen uskonnollisen roolinsa varjoihin.

Laestadiusen seuraajat, laestadiolaiset jättivät oman jälkensä laestadiolaiseen liikkeeseen. Laestadius ei ehkä enää tunnista hänen omalla nimellään kulkevaa herätysliikettä. Herätysliike, joka kumpusi saamelaiskulttuurista, johti osaltaan saamelaiskulttuurin uhanalaistumiseen. Saamelaiskulttuurin uskomuksista ja kulttuurista tavoista tuli syntisiä. Papit alkoivat kitkeä saamelaisten musiikkia, joikua, pois saamelaiskulttuurista ja käännytystyö olikin niin tehokasta, että joikuperinne melkein katosi täällä Suomessa. Laestadiolaiset papit pitivät joikua kenties osana saamelaisen muinaisuskon harjoittamista ja näin ollen syntisenä. Yksittäisille saamelaisperheille vaikutukset ovat olleet hyvin surullisia. On sukuja, joissa joikuperinne katosi pappien toiminnan vuoksi. Samaa käännytystyötä tehtiin saamen kielten osalta. Myös saamen kielen puhuminen lopetettiin, vaikka suomea ei osattuakaan riittävän hyvin. Jotkut laestadiolaiset saarnaajat pitivät saamen kieltä pirun kielenä.

Laestadius on nähty saamelaisten pelastajana, joka pelasti saamelaiset valtakulttuurin tuomalta alkoholismilta ja toi moraalien saamelaiskulttuuriin ja kitki pahat moraalittomat tavat saamelaiskulttuurista. Alkoholismia ei ole vieläkaan kitketty saamelaisten kotiseutualueelta eikä muualtakaan maailmasta. Myöskään moraalialia ei Laestadius saamelaiskulttuuriin tuonut. Aikoinaan kun uudisasukkaat tulivat saamelaisten kotiseutualueelle he eivät pyytäneet eivätkä saaneet apua kirkolta – vaan saamelaisilta. Porosaamelaiset olivat tuolloin sosiaalihuolto. Saamelaiset ovat antaneet vähävaraisille ruoka- ja vaateapua niinkin myöhään kuin vielä viime sotien jälkeen, eli noin 60 vuotta sitten, sota- ja sitä edeltävistä ajoista nyt puhumattakaan. Kuuluisin esimerkki saamelaisten korkeasta moraalista on ehkä Suonikylän saamelaisyhteisö kolttasaamelaisalueella. Suonikylän toiminta perustui tasa-arvoisuuteen ja saaliiden jakamiseen yhteisön jäsenten kesken.

Suomen kirkko aikoo kuluvana vuonna selvittää pyytäkö se saamelaisilta anteeksi toimintaansa saamelaisten kotiseutualueella kautta historian. On tärkeää, että asiaa selvitetään, jotta kirkko tietää mistä asioista se pyytää anteeksi ja mitä kirkko on valmis tekemään tilanteen korjaamiseksi. Lestadiolaisuudella on ollut suuri vaikutus saamelaisyhteisöön. Perintöä ja vaikutusta tulisi arvioida kriittisesti. Valtiollinen kirkko levittäessään kristinuskoa oli tehokas. Poromiehiä seurattiin tuntureihin asti läpi vuoden, kukaan ei päässyt karkuun kristillisiltä opeilta. Kirkko antoi elämänohjeita ja saarnasi oikeasti tiestä, kehottaen luopumaan saamelaiskulttuurin perinteistä. Sanan voima oli valtava. Synnillistämällä saamelaiskulttuurin ja saamelaisen elämänmuodon kristillinen yhteisö, Laestadius ja hänen seuraajansa mukaan lukien, eivät ajatelleet tekojen tuhoisia seurauksia tuleville saamelaisukupolville. Laestadiolaisen oppien mukaan kaikkien tuli päästä Kristuksen armon osallisiksi ja pappien ja saarnaajien silmissä vain suomalainen ja skandinaavinen tapa palvoa jumalaa oli oikea.

Nykyinen kirkko on toki aivan toisenlainen kuin uudisasutuksen aikainen käännytystyötä tekevä kirkko. Maailmakin on muuttunut ja saamelaiskulttuuri on sopeutunut yhteiskunnallisiin muutoksiin. Kirkossa kuulee nykyisin saamen kieltä, ja joskus jopa joikumusiikkia ja kirkolta saa saamenkielisiä palveluja. Vuorovuosin järjestetään saamelaiset kirkkopäivät eri maissa. Menneen vääryydet tulee kuitenkin selvittää jo kirkon moraalisen uskottavuuden vuoksi. Anteeksi pyytäminen ja anteeksianto ovat tärkeää osaa kristillistä perinnettä.

Näillä sanoin tuon saamelaiskäräjien tervehdyksen tähän seminaariin ja Lars Leevi Laestadiusen juhlavuoden avajaistilaisuuteen.